

EM2022/85 – Peqqinnissaqarfimmi innuttaasut akuutinneqarnissaat pillugu nassuiaat

Imarisai

EM2022/85 – Peqqinnissaqarfimmi innuttaasut akuutinneqarnissaat pillugu nassuiaat	1
Tunggavik	2
Isummanik erseqqissaaneq aamma killiliineq.....	2
Aallaqqaasiut.....	3
Nassuiaaneq	5
Kulturikkut oqaatsitsigullu paasinnineq.....	6
Sulisunik piginnaangorsaaqqiineq	7
Peqqissuseq nappaallu pillugit paasissutissat.....	8
Ataatsimoorluni aalajangiineq	8
Napparsimasut inatsisitigut inissisimanerat pillugu Inatsisartut peqqussutaat	9
Qarasaasiakkut nakorsiartitsisarneq.....	9
Qanigisaasunik akuutitsineq	10
Atuisunik siunnersuisarfiit	10
Inerniliineq.....	11

Tunnngavik

2022-mi Inatsisartut ukiaanerani ataatsimiinneranni immikkoortoq 85-imi aalajangerneqarpoq Naalakkersuisut piumaffigineqassasut attaveqatigiinneq innuttaasunillu akuutitsineq annertusisinniarlugit aamma nuna tamakkerlugu peqqinnissaqarfimmik atuisut aamma sumiiffinni peqqinnissaqarfinni sulisut akornanni tatiginninneq ataqeqatigiinnerlu siuarsarniarlugit periarfissanik misissueqqullugit.

Nassuiaat manna sammisanik qulaani taaneqartunik matumuuna Inatsisartut ukiaanerani 2023-mi ataatsimiinneranni agguanneqarnissaminut piareerpoq.

Isummanik erseqqissaaneq aamma killiliineq

Inatsisartunit isumaqatigiissutip allassimanagera naapertorlugu misissuinermi peqqinnissaqarfimmi attaveqatigiinnerup atuisunillu akuutitsinerup annertusarneqarnissaanut periarfissat misissorneqassapput. Immikkoortumi uani isummat imarisaat taakku erseqqissarneqarput.

Isummap imarisaa peqqinnissaqarfimmi *innuttaasunik akuutitsineq* allaaserisani tamanullu ammasumik oqallinnerni akulikitsumik assigiinngitsumik atorneqartarpoq. Tamatuma kingunerisaanik isummap imarisaat innuttaasunik -, atuisunik -, aamma napparsimasunik akuutitsineq taarseraallugit atorneqartaannarput. Peqqinnissaq pillugu Ataatsimiititaliarsuup maaji 2023-mi isumaliutissiissummini oqariartaaseq *atuisunik akuutitsineq* atussallugu toqqarparaa, taamalu pineqarlutik peqqinnissaqarfimmik atuisut atuisinnaasussallu – tassa inuiaqatigiinni innuttaasut *tamarmik*. Nassuiaammi matumani annertuumik Peqqinnissaq pillugu Ataatsimiititaliarsuup isumaliutissiissutaani naammattoorneqartut isumassarsiffigineqarput taamaattumillu sapinngisamik annertuumik oqariartaatsit taakku atorneqassallutik. Suliarinerata kingunerissavaa innuttaasunik akuutitsineq nassuiaammi matumani atuisunik akuutitsinerup isumaqatigissagaa. Tassunga atatillugu *napparsimasut/qanigisaasut* aamma *innuttaasut* assigiinngitsumik isumaqartinneqarsinnaapput, siulliit allaavittut tassaallutik inuit peqqinnissaqarfimmi ingerlanneqartumik nakorsartinneqartut, kingulliillu tassaallutik innuttaasut sinneri. Kisianni eqimattat taakku tamarmik peqqinnissaqarfiup atuisunik akuutitsineranut ilanngunneqarsimasinnaapput.

Nassuiaammi matumani atuisunik akuutitsineq peqqinnissaqarfiup aamma innuttaasut, napparsimasut aamma qanigisaasut akornanni attaveqatigiinnerannut annertuumik atorneqarpoq. Peqqinnissaqarfiup aamma innuttaasut akornanni attaveqatigeeriaatsit aamma peqqinnissaqarfiup napparsimasullu akornanni attaveqatigeeriaatsit assigiinngissuteqarput. Taaneqartut siulliit pillugit ataatsimut isigigalugu annertunerusumik innuttaasunut eqimattanut annerusunut attaveqatigiinneruvoq, tassaanerulluni peqqinnissaqarfimmiit innuttaasunut paasissutissiineq. Akerlianik taaneqartut kingulliit annertunerusumik inuit ataasiakkarlugit attaveqarfiupput oqaloqatigiinnerullutillu peqqinnissaqarfimmi sulisut napparsimasullu ataatsip akornanni.

Nassiuaammi matumani peqqinnissaqarfimmi atuisunik annertunerusumik akuutitsinissamut ilimagisat ilisimatuussutsikkut misissuinerit ingerlasut misissuinerillu allat tunngavigalugit saqqummiunneqassapput. Nassiuaammi sammineqartumi paasissutissat imaluunniit naammattoorneqartut nutaat ilanngunneqassanngillat.

Aallaqqaasiut

Ukiuni qulikkaani kingullerni atuisunik akuutitsineq isummap imarisaatut nalitsinni nunani killerni annertunerujuartuinnartumik siaruaakkiartorpoq. Aamma Kalaallit Nunaanni peqqinnissaqarfimmi sammisaq taanna ilanngunneqarpoq, ukiullu qulikkaar kingullit ingerlaneranni ilisimatuussutsikkut misissuinerit arlalinni aamma periusissiani arlalinni ilanngunneqartarluni. Atuisunik akuutitsinissamik soqutiginnilerneq annertunerusumik aallaaveqarpoq peqqinnissaqarfiup napparsimasunit qanigisaasunillu annertunerusumik iluarineqarsinnaanissaanik, pitsaassusilimmik ineriartortitsinissamut aamma peqqissutsikkut suliaqarnernik naammassinnissinnaanerani annertuumik periarfissaqalersitsimmat.

2020-mi ukiakkut Naalakkersuisut peqqinnissaq pillugu ataatsimiititaliarsuarmik pilersitsipput, taassanilu siunertarineqarpoq peqqinnissaqarfiup naleqqussarnissaanik aamma pitsaanerulernissaanik suliniutinut innersuussusiornissaq. Maaji 2023-mi Peqqinnissaq pillugu Ataatsimiititaliarsuup isumaliutissiissutini saqqummiuppaa, tassanilu peqqinnissaqarfiup nukittuffii sanngiiffiilu allaaserineqarput. Ataatsimiititaliarsuup isumaliutissiissutaani kapitali ilivitsaq atorineqarpoq peqqinnissaqarfimmi atuisunik akuutitsinissamut ilimagisanut, tassungalugu ilanngunneqarlutik innersuussutit aalajangersimasut. Nassiuaammi matumani kapitalimi tassani naleqquttutut attuumassuteqartut saqqummiunneqassapput aamma suliniutit arlallit Peqqinnissaq pillugu Ataatsimiititaliarsuup erseqqissagaasa ilanngutitinnissaannut ilimagisat.

Pingaartuuvoq nakkutigissallugu atuisunik akuutitsineq assigiinneqisunik paasineqarlunilu ingerlanneqarsinnaammat. Siullermik atuisunik akuutitsineq pingaarnermik aaqqissuussinikut ingerlanneqarsinnaavoq, assersuutigalugu napparsimasut qanigisaasullu sinniisaat peqqissutsikkut oqaloqatigiittarfinnut pisortatigoortunut ilanngutitinnerisigut. Oqaloqatigiittarfisigut taakkunuuna sinniisut ilaatigut peqqinnissaqarfiup aaqqissuunneranut, pequsersorneranut aamma nakorsartinnissamut neqeroorutit sunniuteqarfiginissaannut periarfissaqalissapput atuisut tungaannit isiginninneq aallavigalugu. Aappasaanik atuisunik akuutitsineq ingerlanneqarsinnaavoq napparsimasunik pikkorissaanikkut, assersuutigalugu anigorneqarsinnaanngitsumik nappaateqarnermi, tassanilu napparsimasoq ilinniartinneqassaaq nappaatimi paasinissaanut passunnissaanullu ulluinnarnilu nakorsarneqarnissaminut. Taamatut pikkorissarneqarneq ingerlanneqarsinnaavoq napparsimmavinni/nakorsartarfinni sulisut napparsimasullu akornanni peqqissaartumik ilinniartitsinikkut imaluunniit peqqinnissaqarfimmi napparsimasunut ilinniartitsivinni pilersinneqartuni. Pingajussaanik napparsimasunik ataasiakkaanik akuutitsineq assigiinngitsutigut ingerlanneqartarpoq napparsimasup nappaataa taassumalu ingerlanera

pillugit ataatsimoorluni aalajangiinikkut. Taamatut akuutitsinermit ukkatarineqartarpoq napparsimasoq nappaanni nakorsarneqarnissamullu periarfissat, taassuma ataani saniatigut sunnuteqarneri, pillugit naammattumik ilisimasaqalernersoq. Taamaalilluni peqqinnissakkut suliamisut ilisimasaqartup napparsimasoq suleqatigalugu ataasiakkaanut pitsaanerpaamik nakorsartinnissap periarfissarineqartup ingerlannissaa toqqarsinnaavaa. Oqartoqarsinnaavoq peqqinnissakkut suliamigut ilisimasaqartoq nappaatip suussusersinissaanut nappaammullu immikkut ilisimasaqartuusoq, kisianni napparsimasoq tassaavoq nammineq inuunerminut kissaatiminullu immikkut ilisimasaqartuusoq. Taamaattumik eqqortumik nakorsarneqarnissaaq napparsimasunut assigiinngitsunut tamanut assigiittariaqanngilaq. Akuutitsineq kingulleq napparsimasunut qanigisaasunut immikkut tunngavoq. Qanigisaasut napparsimasut nappaateqarlutik inuunermi aqutsisinnaanerannut pingaaruteqarsinnaaqaat, aamma napparsimasut peqqinnissakkut immikkoortut assigiinngitsut ajunngitsumik aqqusaarnissaasa ingerlanerannut. Aammalu qanigisaasunut iluaqutaasinnaavoq nammineq nappaatip ingerlanerannut kissaatigunikkut akuutinneqarnissaaq, tassami artornartorsiornermi qanimut ataqatigiinikkut aalajaannissaaq pilersinneqarsinnaammat.

Kisianni tunngaviummik oqaatigissallugu pingaartuuvoq akuutitsineq assigiinngitsuusinnaasoq apeqqutaallutik ilaatigut nappaatip suunera, ingerlanerata siviussusaa, napparsimasumut tunngasut qanigisaasullu qanoq annertutigisumik akuutinneqarnissaat. Inuiaqatigiinnut, peqqinnissaqarfimmi sulisunut aamma atuisunut iluaqutaassaaq napparsimasut peqqissutsiminnut akisussaaffik nammineq tiguppassuk. Inatsisit, aqqissorneqarnikkut sinaakkutit aamma pitsaanerumik attaveqarnissamut aamma akuutitsineq suliatigut pisinnaasat aamma timi, nappaat, peqqissuseq aamma peqqinnissaqarfiup neqeroorutai ingerlatseriaaserlu pillugit pitsaanerumik paasissutissiineq aqqutigalugit atuisut akisussaaffimmik taassuminnga tigusinissaminnut periarfissaat siuarsarsinnaavaat. Allatut oqaatigalugu peqqinnissaqarfiup napparsimasoq nakorsartinnissap ajunngitsumik ingerlanissaanut ataatsimoorluni akisussaaffeqarnissamut ikiussavaa.

Naleqquttuuvoq peqqinnissaqarfimmi atuisunik akuutitsinermit periarfissat unammilligassallu nassuiassallugit, siunissami politikikkut sulianullu tunngasutigut sulinialernerit naammattumik paasinarsarneqarsimasumik suliatigullu pitsaasumik tunngaveqaqqullugit. Nassuiaammi matumani massakkut periarfissaasut unammilligassaasullu peqqinnissaqarfimmi atuisunik akuutitsinissamut attuumassuteqartut aamma aqqiinissamik anguniagaqartut, atuisunik akuutitsinissamik tunngavimmik nukittorsaaasinnasut erseqqissarneqassapput. Anguniarneqarpoq innuttaasunik akuutitsinerup kinguneqarluartup ukkatarineqarneratigut ungasinnerusoq isigalugu nassatarisinnaagaa peqqinnissaqarfiup naammassisaanik innuttaasuni, napparsimasuni qanigisaasunilu annertunerumik iluarinninneq, atuisut peqqinnissamilu sulisut akornanni pitsaanerumik attaveqaqatigiinneq pitsaanerusoq aamma napparsimasut nakorsarneqarnerisa ingerlannerata sunnuteqarluarnissaata qulakkeernissaa. Pitsaanerumik attaveqaqatigiinnerup peqqinnissaqarfimmi sulisut innuttaasullu akornanni tatiginninneq ataqqinninnerlu pingaaruteqartoq nukittorsarsinnaassavaa.

Nassuiaaneq

Peqqinnissaq pillugu Ataatsimiititaliarsuup sulinermini misissorpaa peqqinnissaqarfimmi atuisut akuutinneqarnissaannut ilimagisat aamma tassunga atatillugu pitsaanerulersitsinissamut arlalinnik innersuussuteqarluni. Nassuiaaneq manna annertuumik Peqqinnissaq pillugu Ataatsimiititaliarsuup naammattuugaanik tunngaveqarpoq saniatigullu allaaseralugit suliniutinut aalajangersimasunut ilimagisat peqqinnissaqarfiup iluaqutigalugit sulinermini nangissinnaasai.

2010-kkunniilli atuisunik akuutitsinissamik ukkatarinninneq sakkortunerulerpoq, periusissiatigut, Kalaallit Nunaanni ilisimatuutut misissuinikkut aamma suliaasikkut. Peqqinnissaqarfimmi erseqqissarneqarput Kræfti pillugu Pilersaarut 2013-mut siunnersuut, Peqqinnissakkut periusissiaq 2014-17 aamma 2017-imi Nuna Tamakkerlugu Piginnaanngorsaaqqiinermi Periusissiassatut Siunnersuut, atuisunik akuutitsineq suliniutini naammassisaqarluarnissamut pitsaassutsimullu tunngavigisat, soorlu aamma innuttaasunik napparsimasunillu attaveqatigiinnissaq peqqinnissaqarfiup takorluugaani pingaartitaanilu ilaasut.¹

Assersuutigalugu Peqqinnissakkut periusissiami 2014-17-mi allaaserineqarpoq innuttaasoq nammineq napparsimasutut ingerlanerminut suleqataalluni akuutinneqassasoq misigalugulu peqqinnissaqarfik annertuumik paasissutissiisartoq, tamatigut paasissutissanik pisinnaanissamik periarfissaqartitsiuartoq ilaatigut misissuinermik nakorsartinnermillu pilersaarutit qanoq imaqarnerat pillugu. Tamatuma saniatigut innuttaasup misigissavaa peqqinnissaqarfimmit naapigiarneqarluni misigalugulu sullissinikkut, misissorneqarnikkut aamma nakorsartinnikkut atorfimmi pikkorissuseq².

Taamaakkaluortoq Peqqinnissaq pillugu Ataatsimiititaliarsuup nalilerpaa atuisunik akuutitsinissaq anguniagaagaluortoq peqqinnissaqarfimmi atuisunik akuutitsinerup qanoq imaqarnera pillugu ataatsimut paasinninnissaq amigaataasoq. Erseqqissarneqarpoq peqqinnissaqarfimmi atuisunik akuutitsinermik atuutilersitsineq suliaqarnikkut aalajangersimavinngitsunik tunngaveqartarmat, sinaakkutinik maleruagassanillu allassimasoqanngimmat. Ataatsimiititaliarsuup uparuarpaa peqqinnissaqarfimmi atuisunik akuutitsinissap qanoq ittuunissaa qanorlu annertutiginissaa aamma ilisimaneqanngimmat. Ilanngullugu Peqqinnissaq pillugu Ataatsimiititaliarsuup innersuussutigaa suliaqarfimmi inatsiliorneq nutarterneqassasoq, napparsimasut akuutinneqarnissaminut pisinnaatitaaffiat qulakkeerneqarluni.³

Nassuiaaneq manna atuisut akuutinneqarnissaasa imarisai pillugit ataatsimut paasinninnissamut iluaqutaasinnaavoq.

¹ Peqqinnissaq pillugu Ataatsimiititaliarsuup isumaliutissiisutaa, maaji 2023: qallunaatuuani qup. 271

² Peqqinnissaq pillugu periusissiaq 2014-2017, Peqqissutsimut Attaveqaaasersuutinullu Naalakkersuisoqarfik, Naalakkersuisut, 2014: qallunaatuuani qup. 8-9

³ Peqqinnissaq pillugu Ataatsimiititaliarsuup isumaliutissiisutaa, maaji 2023: qallunaatuuani qup. 271

2010-p kingornatigut peqqinnissaqarfik pillugu arlalinnik apersuinikkut aamma ilisimatuussutsikkut misissuisoqartarpoq, atuisut tungaanniit isiginninneq pingaarnertut ukkatarineqarluni imaluunniit sammisarineqarluni. Peqqinnissaqarfimmi ulluinnarni suliaqarnermi inuit ataasiakkaarlugit akuutinneqarnissaannut sinaakkusiinissamut atuisunit isiginninnermik ilisimasaqarneq tunngaviuvoq. Misissuinerit annertuumik ilisimasaqalersitsippat napparsimasut innuttaasullu kissaatigisaat pisariaqartitaallu pillugit, aamma suliniutit qanoq ittut atorlugit atuisut akuutinneqarneratigut peqqinnissamik suliaqarnermi sunniuteqartumik pitsaassuseqartumillu pitsaanerulersitsinissamik. Atuisut peqqinnissaqarfiullu akornanni sammisaa pingaaruteqarluinnartoq misissuinerit tamanut atuuttoq tassaavoq oqaloqatigiinneq aamma attaveqatigiinneq.

Misissuinerit arlallit paasinarsisippaat atuisut peqqinnissaqarfisik qujamasuutigigaat, aamma suliniutit aningaasaqarneq, sulisoqarneq il.il. peqqutigalugit pingaarnersiorneqartariaqarnerannut paasinninneq takutikkaat. Atuisut kissaatigisaat tassaapput oqaluukkuminarneq, soqutiginninneq aamma inoqatinik pingaartitsineq aammalu oqaatsitigut kulturikkullu paasinninneq, tamatumuunakkut akuutinneqarsinnaalerlutik taamalu nakorsarneqarnerminnut aalajangeeqataalerlutik.

Aningaasaqarnermut inatsisissatut 2024-mut siunnersuummut atatillugu Peqqinnissamut Naalackersuisoqarfimmi suliniummut allattoqarfimmut aningaasat immikkoortinneqarput, tassanilu Peqqinnissaaq pillugu Ataatsimiititaliarsuup innersuussutaasa arlaliusut ilanngutitinneqarnissaannik aamma piviusunngortinneqarnissaannik suliaqartussamik, taassuma ataani peqqinnissaqarfimmi atuisunik akuutitsinissap pitsaanerulersinnissaa.

Kulturikkut oqaatsitsigullu paasinninneq

Peqqinnissaqarfimmi ilinniagaralugu sulisut akornanni pitsaasumik kulturikkut oqaatsitigullu paasinninneq pitsaasoq pingaaruteqarluinnarpoq oqaloqatigiinnissamut/attaveqatigiinnissamut aamma napparsimasut qanigisaasullu angusaqarfiulluurtumik akuutinneqarnissaannut. Sulisut ataatsimut soq atuisut saaffiginninnerannik paasinninnissamik ujartuinngippata atuisut itigartinneqarsinnaapput, asuleersorineqarlutik imaluunniit upperineqanngitsoorlutik. Taamaattumik peqqinnissaqarfimmi atuisut nakorsartinnerminni akuutinneqarnissaannut nalinginnaasumik kultureqarneq nukittorsartariaqarpoq.

Misissuinerit ajornartorsiutit annertuut paasineqarput akulikitsumik oqaatsitigut paasinninnermut tunngasunik, oqalutsit atorineqanngippata imaluunniit oqalutsit oqaatigisaannik eqqortumik atuisumullu ilmoortumik nutserinngippata. Taamaattoqartarpoq naak peqqinnissaqarfimmi atuisut tamarmik oqalutseqarnissamut pisinnaatitaagaluartut peqqinnissaqarfimmi sulisup nammineq oqaatsitik paasisinnaanngippat/atorsinnaanngippat.

Peqqinnissaaq pillugu Ataatsimiititaliarsuup tassunga atatillugu uparuarpaq oqalutsit/nutserisut amerlanerusut ilinniagaqarluarnerusullu atorfissaqartinneqartut, kisianni aamma atuisut

oqaatigisaat kulturimut attaveqarfimminut naleqquttumik attavilerlugit atuisullu tungaanniit isigigalugu ilumoortumik nutserneqassasut.

Misissuineri paasinarsorineqarpoq napparsimasut kalaallit akornanni nakorsarneqarnermik ingerlanera imaluunniit peqqinnissaqarfiup sunik neqerooruteqarsinnaanera pillugit paasiniaanissamut, aamma nakorsarneqanertik pillugu qanoq isumaqarnerminnik oqaaseqarnissamut tunuarsimaarneqartartoq. Atuisut tassani ilimagaat peqqinnissaqarfimmi sulisut namminneq paasisutissiinissamut oqaloqatigiinnissamullu aallarniissasut⁴. Saniatigut Peqqinnissaq pillugu Ataatsimiititaliarsuup uparuarpaq peqqinnissaqarfimmi sulisut kissaatigigaat atuisut sulisunik naapitsinnginnerminni piareersartassagaat oqaatigissallugu suna ajornartorsiutiginerlugu aamma qanoq tapersersorneqarnissartik/ikiorneqarnissartik⁵. Uani maluginiagassaavoq atuisunik akuutitsineri angusaqarluarfusumi pisariaqarmat peqqinnissaqarfiup aamma atuisup iliuseqarnissaat.

Sulisunik piginnaangorsaaqqiineq

Immikkoortumut qulaani taaneqartumut atatillugu kalaallit kulturiannik aamma pingaartitaannik paasinnissimanninneq misissuinerit ilaasa takutippaat, nanginneranillu misissuinerit allat paasinarsisippaat peqqinnissaqarfimmi ilinniagaralugu sulisut atuisunik akuutitsinissamik aamma taakkuninnga (kulturiminnik tunngaveqartumik) paasinninnissamut pisinnaasaat ineriartortinneqartariaqartoq. Peqqinnissaq pillugu Ataatsimiititaliarsuup peqqinnissaqarfimmi sulisut tamakkununnga tunngasunut piginnaangorsaaqqiineq innersuussutigaa.

Misissuinerup ataatsip takutippaa atuisut tikkuaraat peqqinnissaqarfimmi sulisunik attaveqatigiinneq ataasiinnarmut sammisoq, tassa sulisunit atuisunut.

Piginnangorsaaqqiineq atuisunik akuutitsineq pillugu ataatsimut paasinneqatigiinnermik pilersitsisinnaavoq. Aamma peqqinnissaqarfimmi atuisut nammineq nakorsarneqanermi ingerlanerani pingaartitaannik atuisunik akuutitsinerup annertunerulernissaanik kultureqalersitsinikkut ataatsimut paasinninnermik pilersitseqataasinnaavoq. Aamma taamatut naapinniaanissaq pingaartuuvoq atuisut ilisimasaat namminerlu ilimagisaat pillugit, eqqarsaatigigaanni atuisut isumalluutaat pillugit peqataatitsineq, taakku ataanni qanigisat aamma sumiiffimmi pissutsit.

Akuutitsineri pisariaqarpoq atuisut inuunerannut pissutsinik periarfissaannillu tamanik ilisimasaqarnissaq, atuisut sumiiffimmini kulturikkut ataqatigiinneranni naleqquttumik naammassisaqassagaanni. Nappaatip ingerlasimanera pillugu ilisimasaqarneq naammangilaq.

Ilanngullugu Peqqinnissaq pillugu Ataatsimiititaliarsuup siunnersuutigaa oqalutsit/nutserisut ilinniarteqqinneqassasut/pikkorissartinneqassasut atuisut sulisullu akornanni oqaatsitigut aamma kulturikkut paaseqatigiinnissaq eqqarsaatigalugu. Aaqqiinnermut periarfissaasinnaavoq

⁴ Peqqinnissaq pillugu Ataatsimiititaliarsuup isumaliutissiisutaa, maaji 2023: qallunaatuuani qup. 280

⁵ Peqqinnissaq pillugu Ataatsimiititaliarsuup isumaliutissiisutaa, maaji 2023: qallunaatuuani qup. 287

assinganik atuisunik akuutitsinerup peqqinnissaqarfimmut ilinniarnerni ilinniagassanut ilanngunneqarnissaa.

Kisianni sammisami piginnaangorsaaqqiinerup atuisunik akuutitsinerup tunngatillugu unammilligassaraa peqqinnissaqarfimmi sulisut annertuumik taarsaannerat, imaalerluni atuisunik akuutitsinerup sulinikkut sungiunneqarsimasoq, assersuutigalugu napparsimmavimmi uninngasuni, imaaliiallaannaq peersinnaammat.

Peqqissuseq nappaallu pillugit paasissutissat

Peqqissutsimi atuisunik akuutitsineq annertuumik peqqissuseq pillugu innuttaasunut, napparsimasunut aamma qanigisaasunut naleqquttunik paasissutissiinissanik tunngaveqarpoq. Ajoraluartumik misissuinerit arlallit takutippaat atuisunut paasissutissat ikippallaartut tunniunneqartartut, timi, peqqissuseq aamma nappaat eqqarsaatigalugit, aamma peqqinnissaqarfiup qanoq ingerlanera sunillu neqerooruteqarsinnaanera⁶.

Allaat misissuinerimi ataatsimi saqqummerpoq atuisut peqqinnissaqarfiup neqeroorutaanik pitsaaneruseq ilisimatinneqarsimagaluarunik neqeroorutinik killigisinnaasaannillu akuersaarnersinnaagaluartut⁷. Aammalu ilisimasaqarnikkut atuisut nammineerlutik akisussaaffimmik unammilligassanillu passussillutik tigusaqarnerusinnaapput nappaateqarneq peqqissuserlu eqqarsaatigalugit.

Peqqinnissaqarfik innuttaasunik, napparsimasunik aamma qanigisaasunik toqqaannartumik attaveqateqartarput nittartagaq peqqik.gl-ikkut. Nittartakkap imarai ilaatigut paasissutissat nappaatinut, napparsimasut nakorsartinneqarnerannut tunngasunik, peqqinnissaqarfimmit nutaarsiassanik aamma sumiiffinni peqqinnissaqarfinnut attaveqarnissamik paasissutissat. 2023-mi peqqinnissaqarfiup immikkut ukkataraa nittartakkap immikkoortuisa tamarmik nutarterneqarnissaat, paasissutissanut atuisunit piumasarineqartunut naleqqussarlugit. Taamatut sulineq 2024-mi nangissaaq. Kigornatigullu nittartagaq ingerlaavartumik nutarterneqartassalluni.

Ataatsimoorluni aalajangiineq

Danmarkimi peqqinnissaqarfimmi nakorsarneqarnermut atatillugu atuisunik akuutitsineq annertuneruseq ingerlanneqartarpoq 'ataatsimoorluni aalajangiineq'-tut. Tassani atuisunik akuutitsinerup imaraa napparsimasoq nakorsartinnerup qanoq ingerlaneranik, kingunerisinnaasaanik, aamma toqqagassanik aamma qaangiinnagassanik paasitinneqarneranik, tamannalu paasissutissiilluni akuutitsinerup toqqammaviatut isigineqarpoq. Tamaalilluni ilimagineqarpoq napparsimasoq peqqinnissaqarfimmi sulisunik isumasioqateqarnissaminut timini, inuunermi pitsaassusaa aamma pingaarnertutitani pillugit ilisimasani aallaavigalugit pitsaaneruseq sakkussaqaalissasoq.

⁶ Peqqinnissaq pillugu Ataatsimiititaliarsuup isumaliutissiisutaa, maaji 2023: qallunaatuani qup. 280

⁷ Peqqinnissaq pillugu Ataatsimiititaliarsuup isumaliutissiisutaa, maaji 2023: qallunaatuani qup. 280

Ataatsimoorluni aalajangiineq assigiinngitsunik annertussusilerlugu ingerlanneqarsinnaavoq. Aalajangersimasumik periaaseqarluni sulisumut napparsimasumullu atortussanik ikiorteqarluni ingerlanneqarsinnaavoq, aamma sulisup napparsimasup nakorsarneqarnerminut atatillugu kissaataanik aperineranik kultureqarluni ingerlanneqarsinnaavoq.

Oqaloqatigiinnikkut napparsimasut ataasiakkaat ulluinnarni inuunerat pillugu periarfissat aalajangersimasut ilisimaniarlugit akuutitsigaanni, sulisut napparsimasumut tassungarpiaq attuumassuteqartumik naammassisaqarfiulluarmillu pitsaaneruseqarsinnaapput. Misissuinerit arlallit paasinarsisippaat taamaaliornerup peqqissutsimi naligiinnerulernermik ilanngussaqaarneq kingunerisaraa. Kisianni ilutigalugu napparsimasut assigiinngitsorujussuarnik aallaaveqartarput nappaateqarlutillu ulluinnarni inuunermik ingerlatsinissamik periarfissaqartarlutik. Napparsimasut ataasiakkaat inuunerannut atugassarititaasunik, salliutikkusutaannik pingaartitaannillu ilisimasaqannginnerup naammassiat pitsaassusiat annikillissinnaavaa taamalu peqqissutsikkut naligiinnginneq annertunerulersillugu. Saniatigullu aamma paatsoortoqarsinnaavoq, assersuutigalugu nakorsarneqarnermik malitseqartitsineq pillugu imaluunniit suliniuteqarnerup napparsimasup kissaatiginnigisaata aallartinneqarnera (tamannalu assersuutigalugu nakorsarneqarpallaarnermik kinguneqarsinnaavoq).

Napparsimasut inatsisitigut inissisimanerat pillugu Inatsisartut peqqussutaat
Napparsimasut inatsisitigut inissisimanerat pillugu Inatsisartut peqqussutaanni nr. 6, 31. maaji 2001-imeersumi peqqinnissaqarfimmi napparsimasut nakorsarneqarnerannut atatillugu paasitinneqarluni akuersinermik aamma paasissutissiinermik napparsimasut pisinnaatitaaffii aalajangerneqarput. Kisianni nammineq nakorsartinnermut akuutinneqarnissaq pillugu inatsiseqanngilaq, tamatumalu Peqqinnissaq pillugu Ataatsimiititaliarsuup inatsiliuunneqarnissaa innersuussutigaa.

Tassunga atatillugu danskit peqqissuseq pillugu inatsisaanni, immikkut napparsimasut akuutinneqarnissaannik pisinnaatitaaffiliisumik, isumassarsiortoqarsinnaavoq. Tassani aamma saqqummerpoq nakorsarneqarneq aallartinneqarsinnaanngitsoq imaluunniit nangingneqarsinnaanngitsoq napparsimasoq akuutinnagu, aamma napparsimasoq qulakkeerunneqassasoq peqqissutsimi qanoq inneranik nakorsartinnissamullu periarfissat, taassuma ataani ilakutaqalernerit aamma saniatigut allanik sunniuteqarnera, pillugit paasitinneqarnissaanut.

Peqqinnissamat Naalakkersuisoqarfik suleqatigiillutik eqimattamik aallartitsinialerpoq Peqqinnissaq pillugu Ataatsimiititaliarsuup innersuussutaanik ilanngutitsinissamik ingerlatsinissamik, taassuma ataani peqqinnissaqarfimmi inatsisitigut allannguinnissamat siunnersuutit.

Qarasaasiakkut nakorsartitsisarneq

Nunap isorartuneratigut, innuttaasut siammasissumik inissisimaneratigut qarasaasiakkut nakorsartitsisarinnikkut aaqqiineq annertuumik pisariaqartinneqarpoq. Qarasaasiakkut

nakorsartitsisarnermi siuariartornerit annertuumik periarfissaqartitsivoq napparsimasut peqqinnissaqarfiullu pitsaanerusumik imminnut ataqatigiinnissaannut – pingaartumiik innuuttaasunut inoqarfinni minnerusuni najugaqartunut. Peqqinnissaqarfiup sullissinerinut ajornannginnerusumik anngussinnaaneq tunngaviusumik atuisunik akuutitsinertut ippoq.

Qarasaasiakkut nakorsartitsinikkut peqqinnissaqarfiup napparsimasullu naapinnerisigut peqqinnissaqarfimmi sulisut immikkut maluginiassavaat attaveqatigiinnerup (aamma pisariaqarpat nutserinerup) pitsaanerpaamik ingerlanneqarnissaa, tassami atuisumik akuutitsinermik qulakkeerineq ajornakusoornerusutut misigineqarsinnaassammat napparsimasoq nammineerluni timikkut inimiinngippat.

Qanigisaasunik akuutitsineq

Misissuinerni arlalinni taaneqarpoq qanigisaasut napparsimasut nappaateqarluni inuunermut passussinissaannut qanoq annertutigisumik sunniuteqarnerat aamma napparsimasut nakorsarneqarnerata peqqinnissaqarfimmi immikkoortut akornanni ataqatigiinnerannut sunniuteqarnerat. Ilutigalugu misissuinerni paasineqarpoq napparsimasut nakorsartinnerisa ingerlaneranni napparsimasunut qanigisaasunik akuutitsineq amigaataasoq, aamma qanigisaasut akulikitsumik misigisimasartut sulisunik nanertuisitsisarlutik taavalu 'kimigiiserumanatik'.

Saniatigut qanigisaasunut namminernut iluaqutaasinnaavoq kissaatigigunikku nappaatip ingerlaneranut akuutinneqassallutik, taamaaliornikkummi artorsarfiup nalaani qanigisatut aalajaannermik pilersitsisinnaammat.

Atuisunik siunnersuisarfiit

Peqqissamut Naalakkersuisoqarfiup 2020-mi nunap ilaani atuisunik siunnersuisoqatigiiffinnik, ilaatigut napparsimasut peqatigiiffiinit aamma peqqinnissaqarfimmit peqataatitaqarfiusunik pilersitsinissamut aqutsinissamullu periarfissat misissorpai. Kisianni suliniuteqarneq massakkut unitsinneqarallarpoq, atuisunik siunnersuisarfiit taamaattut ingerlanneqarnissaaat aqutsinikkut, pisortaqarnikkut aamma sulisoqarnikkut isumalluutininik annertoqisunik pisariaqartitsiviussammata, taakkulu massakkut nunap ilaani pigineqanngillat. Siunissami tamanna allanngussappat atuisunik siunnersuisarfiit taakku pilersinneqarnissaannut nutaamik ilimagisaqarfiunissaat pilersinnaavoq.

Atuisunik siunnersuisarfeqarnermi siunertarineqarpoq nuna tamakkerlugu, nunap ilaani aamma sumiiffinni peqqinnissaqarfiup aqqissorneqarnera, sullissinera aamma nakorsartinnissamik neqeroorutai oqaloqatigiittarfinni oqaloqatigiissutigineqarsinnaassammata, peqqinnissaqarfiup avataaniittunik sinniisut peqataaffigisaannik. Atuisut isiginninnerannit isumassarsitsisoqarfiusinnaavoq, tassami nalinginnaasumik peqqinnissaqarfimmi aalajangiisartunut taamaallaat pisortatiguumngitsumik attaveqartoqarsinnaammat, ass. napparsimasut soqutigisaannik sullissinermik peqatigiiffitsigut.

Peqqinnissaq pillugu Ataatsimiititaliarsuaq marlussunnik innersuussuteqarpoq siunnersuummut taamaattumut attuumassuteqartunik. Assersuutigalugu innersuussutigineqarpoq peqqinnissaqarfik napparsimasut akuutinneqarnissaannut oqaloqatigiittarfimmik pilersitsissasoq atuisut peqqinnissaqarfiullu sinnissaannut atugassamik aamma inuiaqatigiinni innuttaasunut attaveqarnini nukittorsassagaa oqaloqatigiilluni ataatsimiinnikkut aamma peqqinnissaq pillugu paasissutissiinikkut. Siunnersuutit taakku tamarmik ataatsimoorussutigaat atuisunik akuutitsinermut suliniutit pingaarnerusumik aaqqissuussinikkut ingerlanneqassammata, inuit ataasiakkaarlugit akuutinnerannit peqqinnissaqarfimmi sulisut napparsimasullu ataasiakkaat akuutinnerinit allaanerulluni.

Inerniliineq

Nunat assigiinngitsut akornanni nalinginnaasumik akuersaarneqarpoq atuisunik akuutitsineq aaqqissuussamik suliffeqarfimmut naammassisagarluartumut, innuttaasut sullinnerannut naleqquttumut aamma peqqinnissaqarfimmik atuisut akornanni naammaginnisimaarnemut pisariaqartoq.

Peqqissutsimi innuttaasunik annertunerusumik akuutitsineq qulaani immikkoortumi paasinarsisisinneqartutut isiginniffinnik arlalippaalunnik imaqarsinnaavoq. Eqikkarlugu oqaatigineqarsinnaavoq atuisut peqqinnissaqarfimmi sulisut tamarmik iluaqutigisinnaammassuk innuttaasut, napparsimasut aamma qanigisaasut peqqissutsimik, pinaveersaartitsinermik, peqqinnissaqarfiup neqeroorutaanik aamma nakorsartinneqarnerup ingerlaneraniq ilisimatinneqarpata. Kisianni atuisunik akuutitsineq assigiinngiaarsinnaavoq apeqqutaatillugit nappaatip suunera, nakorsartinneqarnerup qanoq sivilutiginera, napparsimasup pingaartitai aamma qanigisaasut qanoq annertutigisumik akuutinneqarnerat. Atuisunik akuutitsineq inatsisiliornikkut, aaqqissorneqarnermi sinaakkuteqarnikkut aamma pitsaanerusumik attaveqatigiinnermut suliakkut pisinnaasatigit aamma akuutitsinikkut kiisalu timi, nappaat aamma peqqissuseq pillugit pitsaanerusumik paasissutissiinikkut nukittorsarneqarsinnaavoq.

Peqqinnissaqarfiup neqeroorutaanik qanorlu atuuttarneranik ilisimasaqarnerup aamma atuisut pitsaanerusumik erseqqissaatilersinnaavaat peqqinnissaqarfimmut saaffiginninnerminni suna pinnerlugu, taamalu pitsaanerusumik attaveqatigiinnissamut peqqissutsikkut suliniutit naleqquttut angusaqarfiulluartaullu pillugit ilanngussillutik. Sinaakkutit, pisinnaasat aamma ingerlatitseriaatsit taamaattut ineriartortinneqarnissaat pisariaqartinneqarpoq.

Peqqinnissaqarfimmi napparsimasunit isiginniffiit pillugit misissuinerni arlalinni oqariartuutigineqarpoq peqqinnissaqarfimmi sulinermi atuisunik akuutitsineq pisariaqartinneqartoq peqqinnissaqarfimmi nakorsartinneqarnissaminnut aalajangeeqataannissaannut taamalu nappaateqarlutik inuunerminnut pitsaanerusumik akisussaaffimmik tiguisinnaalerlutik. Peqqinnissaq pillugu Ataatsimiititaliarsuup tassunga atatillugu erseqqissarpaa atuisut peqqinnissaqarfiup naammassisinnaasaanik/suliaanik ajunngitsumik atuinissamut akisussaaqataasariaqartut.